

Spis treści

Wstęp. Czym zajmuje się psychologia penitencjarna?

(Mieczysław Ciosek, Beata Pastwa-Wojciechowska) 13

Rozdział 1. Kara, kary kryminalne i kara pozbawienia wolności

Wprowadzenie (Marta J. Boińska) 21

1.1. Wokół pojęcia kary (Janina Nowak) 23

1.2. Przestępstwo i kara kryminalna (Marta J. Boińska) 32

1.3. Polski Kodeks karny z 1997 roku (Marta J. Boińska) 36

1.4. Teorie kary kryminalnej (Marta J. Boińska) 39

1.4.1. Teorie bezwzględne 39

1.4.2. Teorie względne 42

1.4.3. Teorie mieszane 45

1.5. Poszukiwanie nowych rozwiązań: sprawiedliwość naprawcza (Marta J. Boińska) 47

1.6. Kara pozbawienia wolności i jej funkcje (Mieczysław Ciosek) 50

1.7. Czas trwania kary pozbawienia wolności a jej skuteczność (Kamila Żukowska) 56

Wprowadzenie 56

1.7.1. Czas ludzi uwięzionych i jego skuteczność resocjalizacyjna 59

1.8. Poczucie winy, wstyd i poczucie krzywdy u skazanych (Marta J. Boińska) 67

1.8.1. Poczucie winy i wstyd 68

1.8.2. Poczucie winy i wstyd a geneza przestępczości 71

1.8.3. Poczucie winy a zaburzenia psychiczne 74

1.8.4. Poczucie krzywdy u więźniów 75

1.8.5. Oddziaływania penitencjarne i poczucie winy 77

Podsumowanie (Marta J. Boińska) 80 Pytania sprawdzające 82

Słowa kluczowe 82 Literatura zalecana 82

Rozdział 2. Powstanie i rozwój instytucji więziennej [Joanna Gruźlewska) 83 Wprowadzenie 83

2.1. Więzienia przeszłości 84

2.2. Systemy penitencjarne 85

2.2.1. System celkowy 86

2.2.2. System progresywny 92

2.2.3. System regresywny 93

2.2.4. System reformatoriów amerykańskich 94

2.2.5. System rodzinny (szwajcarski) 96

2.2.6. System republik 97

2.3. Ewolucja charakteru kary pozbawienia wolności od dolegliwości do naprawy 99

2.4. Typologia polskich instytucji penitencjarnych 103

Podsumowanie 109

Pytania sprawdzające 109 Słowa kluczowe 110 Literatura zalecana 110

Rozdział 3. Teoretyczne podstawy procesu resocjalizacji (Anetta Jaworska) 111 Wprowadzenie 111

3.1. Proces socjalizacji 111

3.1.1. Mechanizmy socjalizacji 113

3.1.2. Socjalizacja w rodzinie - socjalizacja emocjonalna

115	
3.1.3.	Socjalizacja kulturowa 117
3.1.4.	Defekty procesu socjalizacji 118
3.2.	Podstawy procesu resocjalizacji w teoriach psychologicznych 120
3.2.1.	Teorie psychodynamiczne jako teoretyczna podstawa resocjalizacji 121
3.2.2.	Teorie behawioralne jako teoretyczna podstawa resocjalizacji 124
3.2.3.	Teorie kognitywne jako teoretyczna podstawa resocjalizacji 129
3.2.4.	Teorie humanistyczno-fenomenologiczne jako teoretyczna podstawa resocjalizacji 132
3.2.5.	Teorie egzystencjalne jako teoretyczna podstawa resocjalizacji 136
	Podsumowanie 142 Pytania sprawdzające 142 Słowa kluczowe 143 Literatura zalecana 143
	Rozdział 4. Instytucje izolacyjne dla nieletnich 144
	Wprowadzenie (Robert Opora) 144
4.1.	Rozwój psychofizyczny młodzieży a naruszanie norm społecznych (Robert Opora) 145
4.2.	Filozoficzne koncepcje postępowania z nieletnimi (Robert Opora) 147
4.3.	Typologia polskich zakładów poprawczych (Robert Opora) 149
4.4.	Rozwój instytucji poprawczych dla nieletnich w Europie (Robert Opora) 152
4.5.	Powstanie zakładów poprawczych na ziemiach Polski (Robert Opora) 155
4.6.	Umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym (Robert Opora) 156
4.7.	Specyfika działalności zakładów poprawczych (Robert Opora) 158
4.8.	Instytucjonalna resocjalizacja nieletnich a kuratela sądowa (Robert Opora) 161
4.9.	Chrześcijańskie ośrodki resocjalizacji dla młodzieży (Przemysław Piwowarczyk) 162 Podsumowanie (Robert Opora) 171 Pytania sprawdzające 172 Słowa kluczowe 172 Literatura zalecana 172
	Rozdział 5. Zakłady penitencjarne dla kobiet (Monika Marczak, Katarzyna Mirosław-Nawrocka) 173 Wprowadzenie 173
5.1.	Geneza instytucji więziennej dla kobiet 177
5.2.	Specyfika sytuacji izolacji więziennej kobiet i ich resocjalizacji 183
5.3.	„Macierzyństwo więzienne” 192 Podsumowanie 197 Pytania sprawdzające 199 Słowa kluczowe 199 Literatura zalecana 199
	Rozdział 6. Zróżnicowanie społeczności więźniów jako złożony problem penitencjarny 200
	Wprowadzenie (Paweł Kozłowski) 200

6.1. Więźniowie niepełnosprawni psychicznie i psychopaci (Paweł Kozłowski)	201
6.1.1. Więźniowie psychopaci	205
6.1.2. Więźniowie upośledzeni umysłowo	208
6.1.3. Więźniowie z tendencjami depresyjno-lękowymi	209
6.2. Więźniowie uzależnieni od środków psychoaktywnych (Ewa Szczęśniak)	211
6.3. Więźniowie - sprawcy zabójstw {Katarzyna Nosek-Komorowska}	218
6.4. Więźniowie - sprawcy przestępstw seksualnych {Katarzyna Nosek-Komorowska}	224
6.5. Resocjalizacja osadzonych w wieku senioralnym {Anetta Jaworska}	232
6.5.1. Charakterystyka i zaburzenia funkcjonowania psychofizycznego więźniów w wieku senioralnym	233
6.5.2. Śmierć i umieranie w zakładach karnych	236
6.5.3. Zadania psychologii wobec seniorów w zakładach karnych	237
6.5.4. Problemy polityki penitencjarnej wobec skazanych w wieku senioralnym	239
6.5.5. Postępowanie z więźniami seniorami w krajach zachodnich	239
Podsumowanie	241
Pytania sprawdzające	241
Słowa kluczowe	242
Literatura zalecana	242
Rozdział 7. Formy oddziaływań penitencjarnych	243
Wprowadzenie (Paweł Atroszko)	243
7.1. Praca jako podstawowa forma oddziaływania penitencjarnego {Paweł Atroszko}	244
7.1.1. Historyczny rys pracy więźniów	244
7.1.2. Praca jako metoda resocjalizacji	247
7.1.3. Skuteczność pracy jako środka oddziaływania penitencjarnego - badania	251
7.1.4. Ekonomiczny wymiar pracy więźniów	252
7.2. Resocjalizacja przez naukę (Justyna Siemionow)	254
7.2.1. Proces edukacji w instytucjach zamkniętych dla nieletnich	255
7.2.2. Szkolnictwo w instytucjach zamkniętych dla dorosłych	259
7.2.3. Zasady nauczania osób niedostosowanych społecznie	262
7.3. Resocjalizacyjna moc aktywności sportowej więźniów (Franiszek Makurat)	265
7.3.1. Dobroczynne skutki aktywności sportowej	266
7.3.2. Funkcje i skutki aktywności sportowej więźniów	267
7.4. Resocjalizacja przez twórczość {Anetta Jaworska}	274
7.4.1. Twórczość w wybranych koncepcjach psychologicznych	277
7.4.2. Wychowanie przez sztukę	279
7.4.3. Psychologiczne korzyści resocjalizacji przez twórczość	281
7.4.4. Negatywne aspekty resocjalizacji przez twórczość	284

7.4.5.	Rodzaje aktywności twórczej w zakładach karnych	284
7.5.	Specjalne programy resocjalizacji instytucjonalnej (Joanna Jezierska)	286
7.5.1.	Specyfika specjalnych programów resocjalizacji instytucjonalnej	287
7.5.2.	Program z zakresu profilaktyki i agresji: trening zastępowania agresji	290
7.5.3.	Program z zakresu profilaktyki przemocy w rodzinie: przykładowy program realizowany w Zakładzie Karnym Czarnem	292
	Podsumowanie	295
	Pytania sprawdzające	295
	Słowa kluczowe	296
	Literatura zalecana	297
	Rozdział 8. Wolontariat hospicyjny więźniów. W kierunku inkluzji społecznej (Robert Witkowski)	298
	Wprowadzenie	298
8.1.	Resocjalizacja penitencjarna. Pytania o sens	299
8.2.	Pomaganie drugiemu człowiekowi - pomysł na oddziaływanie penitencjarne	302
8.3.	Pojęcie i istota wolontariatu	303
8.4.	Wolontariat osób pozbawionych wolności	306
8.5.	Geneza i rozwój wolontariatu hospicyjnego w Polsce	308
8.6.	Wolontariat hospicyjny osób pozbawionych wolności	311
8.7.	Cele wolontariatu hospicyjnego więźniów i jego psychospołeczne konsekwencje	317
8.8.	Współpraca Służby Więziennej z hospicjami i ośrodkami opieki paliatywnej	322
	Podsumowanie	324
	Pytania sprawdzające	326
	Słowa kluczowe	326
	Literatura zalecana	327
	Rozdział 9. Duszpasterstwo więzienne (.Andrzej Wdowiszewski)	327
	Wprowadzenie	327
9.1.	Duszpasterstwo więzienne z perspektywy historycznej	330
9.2.	Duszpasterstwo więzienne w kontekście międzynarodowym	335
9.3.	Funkcje i cele duszpasterstwa więziennego	340
9.4.	Znaczenie religii i religijności w aspekcie resocjalizacji	343
9.5.	Charakterystyka duszpasterzy więziennych w Polsce	347
	Podsumowanie	349
	Pytania sprawdzające	350
	Słowa kluczowe	351
	Literatura zalecana	351
	Rozdział 10. Formy kontaktów osób skazanych ze społeczeństwem {Robert Parol}	351
	Wprowadzenie	351
10.1.	Człowiek w społeczeństwie - kontekst pedagogiczny	353
10.1.1.	Rodzina	353
10.1.2.	Środowisko lokalne	357
10.1.3.	Organizacje i stowarzyszenia społeczne	360
10.2.	Formy kontaktów skazanych ze społeczeństwem	362
10.2.1.	Korespondencja oraz rozmowy telefoniczne skazanych	365
10.2.2.	Widzenia skazanych	368
10.2.3.	Przepustki skazanych	371

10.2.4.	Praca skazanych podczas odbywania kary pozbawienia wolności	380
	Podsumowanie	384
	Pytania sprawdzające	384
	Słowa kluczowe	384
	Literatura zalecana	385
	Rozdział 11. Fenomen podkultury więziennej (Sławomir Przybyliński, Joanna Gruźlewska)	386
11.1.	Początki podkultury więziennej (Sławomir Przybyliński)	386
11.1.1.	Historyczne wprowadzenie	386
11.1.2.	Geneza popkultury więziennej	388
11.2.	Więzienne grupy podkulturowe - istota i charakterystyka (Sławomir Przybyliński)	386
11.2.1.	Rodzaje więziennych grup podkulturowych	392
11.2.2.	Nieformalny kodeks postępowania więźniów „grypsujących”	398
11.3.	Osobliwy obraz podkultury (Sławomir Przybyliński)	403
11.3.1.	Samouszkodzenia w środowisku podkulturowym	403
11.3.2.	„Dziara” jako istotny element życia skazanych	407
11.4.	Przestępczość wewnątrzwięzienna (Joanna Gruźlewska)	413
	Podsumowanie (Joanna Gruźlewska)	426
	Pytania sprawdzające	426
	Słowa kluczowe	426
	Literatura zalecana	427
	Rozdział 12 Izolacja więzienna jako złożona sytuacja trudna (Jacek M. Piotrowski, Mieczysław Ciosek)	428
	Wprowadzenie	428
12.1.	Środowisko, sytuacja i sytuacja izolacji	429
12.2.	Stres, sytuacje trudne i potrzeby	431
12.3.	Stresogenne czynniki środowiska więziennego	441
12.4.	Konsekwencje stresu więziennego	445
12.5.	Możliwe sposoby radzenia sobie więźniów ze stresem	450
	Podsumowanie	459
	Pytania sprawdzające	459
	Słowa kluczowe	460
	Literatura zalecana	460
	Rozdział 13. Służba więzienna: organizacje, struktura, funkcje (Andrzej Piotrowski)	461
	Wprowadzenie	461
13.1.	Podstawy prawne funkcjonowania Służby Więziennej	463
13.2.	Organizacja Służby Więziennej	466
13.3.	Struktura zatrudnienia funkcjonariuszy Służby Więziennej	470
13.4.	Funkcje administracji penitencjarnej	471
13.5.	Personel penitencjarny	474
13.6.	Szkolenie funkcjonariuszy Służby Więziennej	476
	Podsumowanie	480
	Pytania sprawdzające	480
	Słowa kluczowe	480
	Literatura zalecana	480
	Rozdział 14 Zmierzch kary pozbawienia wolności? Sens współczesnej kary uwięzienia (Henryk Machel, Elżbieta Chęcińska)	481
	Wprowadzenie	481
14.1.	Czy z kary pozbawienia wolności można usunąć dolegliwość?	483
14.2.	Prawna obudowa kary pozbawienia wolności	487

14.3.	Władza personelu penitencjarnego nad więźniami	489
14.4.	Kara pozbawienia wolności a powrotność	490
14.5.	Odkrycie Roberta Martisona	495
14.6.	Czy zakłady karne mogą realizować w pełni cel kary pozbawienia wolności?	497
14.7.	Kara pozbawienia wolności jako instrument utrwalony	501
	Podsumowanie	504
	Pytania sprawdzające	505
	Słowa kluczowe	506
	Literatura zalecana	507
	Rozdział 15 W kierunku nieizolacyjnych kar kryminalnych. Kary alternatywne i system dozoru elektronicznego (.Łukasz Wirkus)	507
	Wprowadzenie	507
15.1.	Nowy kierunek w polityce karnej	509
15.2.	Grzywna	512
15.3.	Kara ograniczenia wolności i prace społecznie użyteczne	513
15.4.	System Dozoru Elektronicznego	517
	Podsumowanie	520
	Pytania sprawdzające	521
	Słowa kluczowe	521
	Literatura zalecana	521
	Rozdział 16. Pomoc postpenitencjarna a readaptacja społeczna osób opuszczających jednostki penitencjarne (Robert Poklek)	522
	Wprowadzenie	522
16.1.	Geneza idei pomocy dla więźniów	527
16.2.	Sytuacja psychospołeczna więźniów w trakcie odbywania kary i po zwolnieniu z zakładu karnego	533
16.3.	Prawne uregulowania pomocy postpenitencjarnej	538
16.4.	Formy i rodzaje pomocy postpenitencjarnej świadczonej osadzonym i ich rodzinom	542
16.5.	Instytucjonalny system pomocy postpenitencjarnej	543
16.5.1.	Zakład karny	544
16.5.2.	Kurator sądowy	546
16.5.3.	Pomoc społeczna	547
16.5.4.	Organizacje pozarządowe i samorządowe	549
16.6.	Etapy pomocy postpenitencjarnej i przygotowanie do społecznej readaptacji	551
	Podsumowanie	554
	Pytania sprawdzające	555
	Słowa kluczowe	555
	Literatura zalecana	556
	Bibliografia	557
0	Autorach	594